

Múlt és Jövő, emlékmű a millenniumnak

*Ne szólj így, Éva, meg ne szégyeníts.
Mi a hang, hogy ha nincs, ki értené?
Mi a sugár, ha szín nem fogja fel?
Mi volnék én, ha mint visszhang- s virágban,
Benned szebb létre nem feselne létem,
Melyben saját magam szerethetem?*

(Madách Imre: Az ember tragédiája)

A millenniumnak emléket állítani sokféleképpen lehet. Vigh Tamás utolsó szobra azonban, hasonlóan számos korábbi művéhez jóval mélyebbre kíván ásni, mint amennyi az aktuális elvárás, az adott felkérés szerinti feladat.

Az ember első gondolatai a millennium hallatán leginkább az ezeréves állam, az államalapítás, az államalapító története, gondolköre felé terelődik. Így van ez az ország millenniumi emlékműveinek jelentős hányadán, ami nem is csoda, hiszen a magyar történelemben egy időszakra esik az ezredforduló és az államalapítás, illetve utóbbi nevezetes évfordulója.

Van azonban az emlékművek között néhány olyan is, mely kozmikus távlatokat vetít elénk, többé-kevésbé narratív, vagy absztrakt elemekkel utal a végtelennek tekintett idő beosztottságára, szakaszonként való keretezettségére, lezártságára. Ilyen emlékművet készített Budahelyi Tibor Budapesten, Lakatos Pál Sándor Szentkirályon, Lugossy Mária Veszprémben, és Veszprémi Imre Balatonszabadin. Műveiken az ezredfordulót megélt ember személye, jelenléte, történelmünk milyensége nem kap jelentőséget, az idő, mint örökérvényű, önmagában létező entitás szerepel.

Bencsik István szigetvári emlékműve ezekkel szemben éppen a személyes jelenlétet helyezi a középpontba; a hüvelykujj, mint tetteink, cselekedeteink nyomhagyója óriási jelentőséget kap, maga válik az ezredfordulót jelölő jellé, a posztamentumot képező idősíkok pedig megtörnek a tett, a cselekedet, a lezáró és új kezdetet jelző jel beékelődésében. Az emlékmű azzal szólít meg, hogy ez a hüvelykujj lehet akár a tiéd is, miénk is, csak rajtad, rajtunk múlik, hogy mivel teszed, tesszük emlékezetessé, nagygyá az ezredfordulót.

Beszélgetéseim Vigh Tamással arra emlékeztetnek, hogy ő mindig a legfontosabbat kívánta elmondani, a legegyszerűbb és a legnagyobb kérdéseket megválaszolni és megfogalmazni szobrászatával, mely így a sallangokat kerülte, sommás és nemes, sokszor kristályszerű formákká redukálódott.

A „Millenniumi emlékmű” felkérés 2000-ben érkezett. Akkoriban sokunkat hatott át az emelkedett érzés, hogy most valami nagy dolog történhet meg, kellene, hogy megtörténjen. Miközben sokan emelkedetten vártuk a „valamit” Vigh Tamás egyetlen plasztikába szintetizálta az idő kozmikus végtelenjét, mely csak az ember által válik létezővé, és jelentőssé, valamint az örök emberi morált, mellyel a szobrászat morális alapjait is újfent lefektette. Az akkorra már tisztos kort megért és sokat tapasztalt mester olyan szellemi örökséget, útravalót készített számunkra, mely csak kitartó szemlélőnek tárja fel az egyszerű formákba zárt rendkívül összetett üzenetét.

Vigh Tamás utolsó szobra így egyfajta összegzésévé vált egész életművének; talán nincs is olyan szobra, melynek részletét, vagy jelentését ne látnánk visszaköszönni ebben a plasztikában.

A „Múlt és Jövő” Vigh Tamás szobrában egyetlen figura két fő nézettel. A figura átlép egy idősíkról egy másikra. A posztamentum kristályszerű formái szinte emelkedni és süllyedni látszanak, miközben közéjük ékelődik a hajszálnál is vékonyabb tudati létező, ami ott kell, hogy legyen, még ha a címben sem említjük meg; a jelen. Vigh Tamás nem dőf bele lándzsát, nem csöppenti el, tehát nem jelöli anyaggal, sem grafikai jellel, ahogy az a kezdeti terveken még megjelent, CSAK átlépteti felette figuráját. Ennél nagyobb jelentőséget adni egy pillanatnak, a JELEN-nek, melynek fogságából, mint folyamatosan változó, de állandó szempontból tekintünk MÚLT-ra és JÖVŐ-re, nem lehet.

Ugyanakkor az időt felfogó és értelmező személy nemcsak ezzel a titokzatos és nagyon is nehezen elviselhető JELEN-nel kell, hogy együtt éljen, de találkozik az általános, hétköznapi, jelentőség nélküli; tehát „átléphető” jelennel, mert valóban, az Ezredforduló is csak egy elmúló pillanat, mely, ha mi nem tesszük különlegessé, észrevétlen csúszik ki kezeink közül.

De az ember mindenképpen tovább lép, akár nagyot tesz vele, akár nem. A kettősség, a morális emberi értékek, pusztán a szemlélet alapján változtatható polaritása, megkerülhetetlenül tárgyalandóvá válik: a szobor Janus arcot kap.

Ezzel a figura és a plasztika átlép egy magasabb szférába, miközben megtartja hétköznapi földhözragadtságát, súlyos materiális mibenlétét.

A Janus arcú figurában a megszemélyesített, a tárgyiasult általános személy árnyékszemélyiségeként önálló életre kel, ellentétes akarattal és beállítottsággal, mint a pszichoanalitikából ismert Jungi aktív és tudatos cselekvő poláris ellentéte, mely kiegészítője a perszónának.

Nem kisebb feszültséggel találjuk magunkat szemben, mint az emberi morál alapvető problémája, a jó és rossz ellentétének és egységének feldolgozása.

Rajtunk áll tehát az irány eldöntése, a beállítottságunk alapján tekinthetjük a lépést pozitívnak, vagy negatívnak. A szoborral azonosulva szemlélhetjük a jövőnket, az előttünk lévő optimistán nyitott és tiszta felületként, vagy borúlátóan egymásba roppanó formák által határoltnak, vélhetjük múltunkat a magunk mögött hagyottat egységesen tisztának, diadalmasnak, nagyszerűnek, vagy ismert és ismeretlen bonyolult erőktől meggyűrtnek, gyötrelmekről, terheltnek és összetettnek.

Ehhez hasonló morális feszültség és polaritás követhető nyomon Madách Imre műveiben, a Mózesben és elsősorban Az ember tragédiájában, ahol múlt és jövő az álomban átjárhatóvá és átfordíthatóvá válik..

Vigh Tamás szobra tehát nem kevesebbre vállalkozik, mint hogy irányítóként szolgáljon alapvető etikai kérdésben; nevezetesen felveti annak felismerését, hogy a szemléletünket is mi magunk kell, hogy irányítsuk, de nem az árnyékszemélyiségünk elfojtásával, hanem létének, a polaritásnak tudomásulvételével, az anima és animus egységének elfogadásával.

Mint iránytű, vagy útjelző tábla mely ránk bízva az irány kiválasztását, tehát olyan helyre kell kerülni, ahol a magát csak nehezen kinyilvánító plasztikája és üzenete nemcsak a teret rendezheti és szervezi, de az állandó városias forgatagban az etikai értékrend felállításában is segédkezik, mely számvetésre a millennium adott apropót.

Baráz Tamás
szobrászművész